

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Muutos selkiyttää työntekijän vastuuta ja mahdollisuuksia asettaa rajoja lapselle. Selkeästi määritellyt työntekijän vastuut ja vastuun rajat voivat lisätä osaltaan työturvallisuutta, kunhan työtehtävien osalta on toteutettu työturvallisuuslain mukainen työn vaarojen selvitys ja arviointi sekä tämän tulosten perusteella tarkoituksenmukaiset toimenpiteet työn turvallisuuden edistämiseksi. Rajojen asettaminen kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen itsemääräämisoikeuksiin, kuten nukkumaanmenoaikoihin unirytmien turvaamiseksi, voi lisätä väkivallan vaaraa työssä. Siksi on tärkeää, että työntekijän toiminnan rajat on tarkoin määriteltä ja ne voidaan siten huomioida työturvallisuutta edistävissä toimissa, kuten väkivallan uhkatilanteita ennakoitaessa ja menettelytapoja laadittaessa. Yhtenäiset toimintatavat luovat johdonmukaisen käytännön, jolla on positiivinen vaikutus sekä lasten että työntekijöiden toimintaan.

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

-

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

Lastensuojelun toimialalla tapahtuneet väkivaltatilanteet tukevat tarpeita ns. hybridiyksiköiden perustamiselle, koska yksittäisten valvontahavaintojen perusteella väkivaltatilanteet lastensuojeluyksiköissä ovat raaistuneet. Työsuojeluviranomainen ei voi ottaa kantaa lastensuojelun järjestämiseen tai siitä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen.

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

Erityisesti väkivaltariskien vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet ovat tärkeitä. Näitä ennakoivia toimenpiteitä ovat esimerkiksi jo työtilojen suunnittelussa huomioitavat työturvallisuutta lisäävät seikat. Standardoitu tapa arvioida lapsen käyttäytymiseen liittyviä väkivaltariskejä mahdollistasi

selkeän tavan arvioida ja ennakoida väkivaltatilanteita ja siten laatia selkeät menettelyt väkivallan uhan varalle. Tämä edistäisi suunnitelmallisen työn toteuttamista sekä yhdenmukais- taisy työtapoja, jotka tukisivat myös lapsen turvallisuuden tunnetta.

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyttä?

Luetellut eri menetelmien koulutusvaatimukset ovat selkeät ja ehkä vaatimukset koviakin. Koulutusmahdollisuuksia ja -resursseja pitää varata riittävästi, jotta koko henkilöstön työturvallisuus voidaan asianmukaisesti turvata. Tilanteiden ennakointi ja hallinta edesauttavat sekä yhdenmukaistavat työtapoja lisäten työssä jaksamista, vähentäen haitallista työn psykososiaalista kuormittumista ja väkivallan uhkaa työssä.

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

Ajantasainen asiakassuunnitelma ja siihen liittyvä asiantuntija-arvio edistäisivät asiakkaan ajantasaisen tilanteen tuntemusta ja näin tilannetta vastaavien työ- tapojen toteuttamista työtekijöiden toimesta. Tämä tukisi asiakaslähtöistä toimintaa ja samalla työntekijöiden työturvallisuutta, kun haastavien tilanteiden eskaloitumista voitaisiin mahdollisimman hyvin ja oikea-aikaisesti välttää ja hallita.

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

EHO-jaksoilla ei ole saavutettu riittävää tehoa, joten muutos olisi tarpeellinen, jotta lapset saavat oikeanlaisessa paikassa heidän tarvitsemaansa hoitoa ja hoivaa eri asiantuntijoiden toimesta. Tämä ei ole työsuojelun valvottava asia, mutta liittyy väkivaltatariskeihin työssä.

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

Moniammatilliset työryhmät voivat sujuvasti jakaa osaamistaan, tietoja ja tukea toisiaan vaativissa työtehtävissä hybridimallissa.

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

Lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioiminen suhteessa työntekijän työturvallisuuteen, erityisesti EHO-osastoilla toteutettavat lastensuojelulliset toimet, ovat näyttäytyneet menevän työturvallisuussääntelyn noudattamisen edelle, vaikka näiden asioiden ei pitäisi olla ristiriidassa keskenään.

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

Valvontakamerat ja niiden käyttö on puhututtanut lastensuojelulaitoksissa. Oikein käytettynä ne luovat turvallisuuden tunnetta/ edistävät turvallisuutta yksiköissä sekä lasten ja nuorten että työntekijöiden näkökulmista.

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

Edelleen työsuojeluvalvonnassa nousee esille työntekijöiden kovin huonot ja rajatut mahdollisuudet tutkia lapsen/nuoren tavaroita. Tästä syystä ei voida varmistua siitä, ettei lapsilla ja nuorilla ole mitään teräaseita tms., joilla voisi vahingoittaa työntekijää, itseään tai toisia nuoria tai tehdä materiaalivahinkoja. Pelkkä uhkailukin väkivallalla on työsuojelukysymys ja yhteydessä siihen, miten turvallisena työntekijät työaikansa kokevat.

66 § Henkilöntarkastus

Kts 65§

66 a § Henkilönkatsastus

Kts 65§

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Kts 65§

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

Lapsen ja nuoren kiinnipitäminen laitoksessa on yksi rajoitustoimenpide, jota työntekijät joutuvat toteuttamaan tarkoin määritellyin perustein. Näissä tilanteissa työntekijät kokevat väkivaltatilanteita. Työntekijöiden perehdytys turvalliseen ja asianmukaiseen rajoittamisen toteuttamiseen on ensisijaisen tärkeää, myös sijaisten kohdalla.

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

Lapsen ja nuoren laitoksesta poistumisen estäminen on sellainen työvaihe työntekijöiden työssä, johon liittyy lisääntynyt työtapaturmariski - erityisesti väkivallan uhkaan liittyen. On tärkeää, että näitä tilanteita varten on laadittu riittävät ohjeistuksen työvaiheen turvalliseen suorittamiseen ja työntekijät on perehdytetty ohjeisiin.

Hyvät selkeytykset työturvallisuudenkin kannalta, mutta turvalliset työtavat kiinnipitämisessä yms. tilanteissa on koulutettava kaikille työntekijöille, myös sijaisille. Osaamista on ylläpidettävä säännöllisellä kertauksella ja sopeutettava yksikössä olevien lasten ja nuorten tilanteisiin. Osaavaa henkilökuntaa on oltava riittävästi työvuoroissa.

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 b § Lapsen kiinniotto

Hyvät selkeytykset työturvallisuudenkin kannalta, mutta turvalliset työtavat kiinnipitämisessä yms. tilanteissa on koulutettava kaikille työntekijöille, myös sijaisille. Osaamista on ylläpidettävä

säännöllisellä kertauksella ja sopeutettava yk-sikössä olevien lasten ja nuorten tilanteisiin. Osaavaa henkilökuntaa on oltava riittävästi.

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

-

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

Työntekijät kokevat, että he eivät saa poliisilta sellaista virka-apua kuin he tarvitsisivat lasten kiinniottamisessa, kuljettamisessa ja palauttamisessa. Nämä työvaiheet ovat usein jääneet työpaikalla käsittelemättä ja ohjeistamatta riittävästi siten, että kaikilla työntekijöillä olisi yhtenäinen käsitys mahdollisuudesta saada apua lapsen etsintään, kiinniottoon, palauttamiseen ja kuljettamiseen. Yksi kysymys on myös se, että miten työyksikköön jääneen / jääneiden työntekijöiden työturvallisuudesta on huolehdittu, osa työryhmästä on lähtenyt toisiin, yksikön ulkopuolisiin työtehtäviin.

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

-

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

-

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

Työsuojeluviranomainen on laatinut lausunnon 14.2.2025 (ESAVI/3801/2025) Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman poikkihallinnollinen ryhmän valmiste-luun VN/5997/2024 liittyen. Lausunto on toimitettu osoitteeseen kirjaamo.stm@gov.fi. Tuossa lausunnossa

työsuojeluviranomainen on tuonut esille samankaltaisia asioita, joihin myös tässä lausunnossa viitataan. Nämä kaksi lausuntoa muodostavat yhdessä työsuojeluviranomaisen käsityksen merkityksellisistä asioista huomioitavaksi lastensuojelulain muuttamiseen liittyen.

Tässä lausunnossa on tehty kirjauksia vain niihin kohtiin, jotka on katsottu liittyvän työsuojeluviranomaisen valvonnan toimivaltuuksiin.

Lapsen turvallisuuden ja työntekijän työturvallisuuden ei pitäisi olla eri vaakakupeissa. Käytännössä ei pitäisi joutua valitsemaan näiden väliltä, vaan kaikissa tilanteissa näiden molempien osapuolien turvallisuusnäkökulmat pitäisi toteutua.

Hyviä ja tarpeellisia selkiytyksiä työturvallisuuden näkökulmasta. Miten säädöksestä edetään käytäntöön?

Mielenkiintoinen kysymys on se, miten turvataan työntekijän oikeusturva esim., jos lapsi esittää väitteitä kaltoinkohtelusta. Väitteisiin on suhtauduttava vakavuudella, mutta niiden todenperäisyyden varmistaminen on tärkeää. Perättömät väitteet aiheuttavat mainehaittaa, jotka voivat vaarantaa työntekijöiden ja/ tai perhehoidon vanhempien elinkeinoja. Toki lapsella on oltava oikeusturvakeinoja, mutta onko niitä kuvatussa tilanteessa myös työntekijällä tai perhehoidon vanhemmalla?

Työntekijöiden keinot ja tosiallinen mahdollisuus ennaltaehkäistä väkivallan uhkaa työssä sekä hallita sitä, on turvattava suhteessa lapsen turvallisuuteen. Työntekijöillä on oltavat keinot ja tosialliset mahdollisuudet ylläpitää väkivallatonta työympäristöä sekä itselleen että lapsille ja nuorille.

Työsuojeluvalvonnassa tullut esille, että teini-ikäiset, väkivaltaisesti käyttäytyvät nuoret voivat fyysisesti olla jo aikuisen mitoissa, jolloin työntekijä ei välttä-mättä fysiikan puolesta yksin pärjää väkivaltilanteessa, kun huomattavasti isompi nuori käy päälle. Väkivallan hallintaan tarvitaan muitakin keinoja kuin vuorovaikutus ja niiden on oltava käytettävissä nopeasti ja yllättäen tapahtuvissa tapahtuvissa väkivalta- ja uhkatilanteissa (lasten/nuorten rajoittamistoimet sekä uhkaavaa käyttäytymistä ennaltaehkäisevät toimet ja mahdollisuus niiden tosi-asialliseen käyttöön myös yllättävissä tilanteissa tärkeitä).

Moni työsuojeluun liittyvä epäkohta liittyy lastensuojelun henkilöstöresursseihin ja/tai henkilöstön ammattipätevyyteen liittyviin kysymyksiin. Näihin resurssi- ja pätevyyskysymyksiin työsuojeluvalvonnassa emme ole toimivaltaisia ottamaan kantaa, mutta tunnistamme niiden vaikutukset työyksikön työsuojelu- ja -turvallisuustasoihin. Henkilöstön vaihtuvuus vaikuttaa

työyksiköiden työhön perehdytyksen toteutumiseen ja vastuiden jakautumiseen sekä tasapainoa lasten ja nuorten elämään tuovan jatkuvuuden kokemuksiin. Työsuojeluvalvonnassa henkilöstön osaamisen taso ja toimivuus tulevat aina arvioitaviksi työssä esiin-tyvien erityistilanteiden, kuten väkivalta- tai luvatta poistumisen tilanteiden ja niiden käsittelyjen kohdalla.

Millaiseksi tulevaisuuden haastavien lasten ja nuorten laitospaikka tai hoitotapa tulee muodostumaan, niin työturvallisuuden hallinnan näkökulmasta mi-kään lainsäädäntö ei saisi estää työnantajan riittäviä edellytyksiä huolehtia työntekijöiden työturvallisuudesta, hyödyntäen erilaisia ratkaisumalleja ja toi-mintatapoja.

Auno Satu
Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Arvo Ulla
Etelä-Suomen aluehallintovirasto - Tämä lausunto ja aiempi asiaa koskeva lausunto ESAVI/3801/2025 on laadittu yhteistyössä työsuojelun eri vastuualueiden edustajien kanssa.